

عنوان مقاله:

چگونگی ایجاد زنجیره هم ارزی گفتمان مهدویت در عصر صفویه

محل انتشار:

فصلنامه پژوهش های تاریخی، دوره 15، شماره 3 (سال: 1402)

تعداد صفحات اصل مقاله: 30

نویسندگان:

زهرا سادات کشاورز - پژوهشگر پسادکتری گروه معارف اسلامی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

مریم سعیدیان جزی - دانشیار گروه معارف اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

خلاصه مقاله:

آنچه که امری همچون مهدویت از حدود قلمروهای عقیدتی فراتر می‌رود و به پدیده‌ای سیاسی-اجتماعی بدل می‌شود، از ظرفیت‌های لازم برای مطالعه به‌مثابه یک گفتمان برخوردار می‌شود، مهدویت نیز در عصر صفویه، چنین ظرفیتی داشته است. به منظور تحقق چنین مطالعه‌ای و با مبنا قراردادن نظریه گفتمان ارنستو لاکلاو و شانتال موفه، براساس روشی تاریخی-تحلیلی، سوال اساسی آن است که ساختار سیاسی- اجتماعی عصر صفویه، چگونه توانسته است چنین زنجیره هم ارزی نسبتاً فراگیری را مستقر کند. در همین راستا، فرضیه پژوهش آن است که مهدویت از طریق یکی از اصول و ارکان گفتمان، یعنی زنجیره هم ارزی، این قابلیت را یافته است که قاطبه جامعه را فارغ از تفاوت‌های جنسیتی، قومیتی، جغرافیایی، سیاسی و حتی دینی، در یک همگرایی چشمگیر قرار دهد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد مفصل‌بندی حاکمیت صفوی براساس مهدویت، در توازی با ایجاد زنجیره هم ارزی، از طریق عمومیت باور به منجی، به‌منزله سازوکارهای گفتمانی، موفق به ایجاد همگرایی اجتماعی فارغ از تفاوت‌های موجود شده و از طریق نبود مفصل‌بندی دال منجی، به‌مثابه دال‌های تهی، چنین پوششی را رقم زده است. همچنین ژرف ساخت‌های هژمونیک‌سازی صفویه، از جمله تاریخ‌نگاری و تاریخ‌نگاری‌ها و مواضع و متون فقهی علمای شیعه، امکان ایجاد این زنجیره را فراهم کرده‌اند.

کلمات کلیدی:

زنجیره هم ارزی، دال تهی، مفصل‌بندی، گفتمان مهدویت، صفویه

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1845329>

